

โกฐ (KOT)

คณะอนุกรรมการจัดทำตำราอ้างอิงยาสมุนไพรไทย* ในคณะกรรมการคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย

บทความนี้นำเสนอยาสมุนไพรแต่ละชนิด ที่คณะอนุกรรมการฯ จัดทำขึ้นก่อนรวบรวมจัดพิมพ์เป็นรูปเล่ม “ตำราอ้างอิงยาสมุนไพรไทย” เพื่อเป็นเวทีประชาพิจารณ์

Kushta

โกฐเป็นชื่อพืักัดยาประเภทหนึ่ง แพทย์แผนไทยแบ่งพืักัดโกฐออกเป็น 4 ประเภท คือ โกฐทั้ง 5 โกฐทั้ง 7 โกฐทั้ง 9 และโกฐพิเศษ^[1-4]

คำที่ออกเสียงว่า “โกด” นั้น อาจเขียนได้หลายอย่าง แต่ให้ความหมายที่แตกต่างกัน “โกด” ที่ใช้เรียกชื่อเครื่องยานั้น ตำรายาไทยเขียนไว้หลายแบบแตกต่างกันออกไป เช่น โกฐ โภฏ โภฏ โภฏฐ์ โภฏ โภฐ์ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน เลือกรับคำ “โกฐ” ไว้เป็นคำหลัก แต่ยังมีคำอื่น ๆ รวมทั้งคำ “โกษฐ์” ไว้ด้วย^[9]

สันนิษฐานว่า “โกฐ” น่าจะมาจากคำในภาษาทิเบต (Tibbi) อันเป็นภาษาถิ่นหนึ่งของเปอร์เซีย เขียนเทียบเป็น “kusha”^[10] แปลว่า ฆ่า ปราม กำจัด ทำให้หายไป คำนี้ใช้เรียกชื่อเครื่องยาเทศที่ใช้ในปริมาณ

น้อยและได้ผลทันที เมื่อใช้เรียกเครื่องยาไทยจึงควรเขียนเป็น “โกษฐ์”^[1-4]

เครื่องยาที่เรียก “โกฐ” แต่ไม่ได้จัดไว้ในพืักัดโกฐนั้น แพทย์แผนไทยเรียก “โกฐนอกพืักัด” เช่น โกฐกุศุมภ์ โกฐขี้แมว โกฐจุฬารศ โกฐนงิน^[1,2,4] ชื่ออื่น โภฏ^[5,6] โภฏ^[3,7] โภฏฐ์^[8] โภฏ^[7] โภฐ์^[1-4], kushtan, kushtay^[5]

เอกสารอ้างอิง

1. ชัยนิตย์ พิเชียรสุนทร, วิเชียร จีรวงศ์. ที่มาของคำ “โกษฐ์” และโกษฐ์ที่ใช้มากในยาไทย. วารสารราชบัณฑิตยสถาน. 2546;28(1):113-9.
2. ชัยนิตย์ พิเชียรสุนทร, วิเชียร จีรวงศ์. คู่มือเภสัชกรรมแผนไทย เล่ม 5 คณาเภสัช. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อมรินทร์; 2547. หน้า 72-8.
3. ชัยนิตย์ พิเชียรสุนทร, แม้นมาส ขวลิต, วิเชียร จีรวงศ์. คำอธิบายตำราพระโอสถพระนารายณ์ ฉบับเฉลิมพระเกียรติ 72 พรรษา มหาราชา 5 ธันวาคม พุทธศักราช 2542.

*ประธานอนุกรรมการ นพ. วิชัย โชควิวัฒน์, รองประธานอนุกรรมการ รศ.ดร. ชัยนิตย์ พิเชียรสุนทร, อนุกรรมการ ศ.ดร. พเยาว์ เหมือนวงษ์ญาติ, รศ. กัลยา ภราวดี, รศ.ดร. วันดี กุญชรพันธ์, รศ.ดร. รพีพล ภโวาท, นายวินิต อัครกวี, นพ. ปราโมทย์ เสถียรรัตน์, ดร. ก่องกานดา ชยามฤต, นางจรรย์ บันลิต, น.ส.นันทนา สิริชัย, นางนัยนา วราอัครปติ, นางเย็นจิตร์ เตชะคำรังสิน, นางอภิญา เวชพงศา, นายวุฒิ วุฒิศรรวมเวช, ผศ. ร.ต.อ.หญิง สุชาดา สุขหรั่ง, นายยอดวิทย์ กาญจนการุณ, นางพรทิพย์ เต็มวิเศษ, อนุกรรมการและเลขานุการ ดร. อัญชลี จุฑาทุทธิ, อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ น.ส. สารินี เสนะพันธ์, นางบุษราภรณ์ จันทร์, น.ส.จิราภรณ์ บุญมาก, ว่าที่ ร.ต. ทวีช ศิริมุสิกะ

- พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อมรินทร์ และมูลนิธิภูมิปัญญา; 2548. หน้า 229-30.
4. ราชบัณฑิตยสถาน. อนุกรมวิธานพืช อักษร ก ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: หจก.อรุณการพิมพ์; 2546. หน้า 410.
 5. คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ. ตำราเวชศาสตร์ฉบับหลวง รัชกาลที่ 5 เล่ม 2. กรุงเทพฯ: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน); 2542. หน้า 363-4, 401.
 6. โสภิตบรรณรักษ์, ชุน (อำพัน กิตติขจร). คัมภีร์แพทย์ไทยแผนโบราณ เล่ม 3. พระนคร: โรงพิมพ์อุตสาหกรรมพิมพ์; 2504. หน้า 123.
 7. โครงการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทยฯ กระทรวงศึกษาธิการ. ตำรายาจารึกวัดราชโอรสและตำราพระโอสถพระนารายณ์. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี; 2535. หน้า 13.
 8. สุ่ม วรกิจพิศาล. เวชศาสตร์วินนา-ตำราแพทย์แบบเก่า เล่ม 4. พระนคร: โรงพิมพ์วัฒนาพานิช; ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์. หน้า 140.
 9. ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2542. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์; 2546. หน้า 410.
 10. The Pharmaceutical Advisory Council of Hamdard. Hamdard Pharmacopoeia of Eastern Medicine. n.p.,n.d. p. 222.

โกฐทั้ง 5 (KOT THANG HA) The Five Kushta

โกฐทั้ง 5 เป็นชื่อพิภักตยาที่ประกอบด้วยโกฐเขมา โกฐจุฬาลัมพา โกฐเชียง โกฐสอ และโกฐหัวบัว รวม 5 สิ่ง ในปริมาณเท่ากันโดยน้ำหนัก^[1-4]

ชื่ออื่น เบญจโกฐ^[1-5]

ข้อบ่งใช้ -

ตำราสรรพคุณยาไทยว่า โกฐทั้ง 5 มีรสสุขุม มีสรรพคุณโดยรวมแก้ไข้ แก้ไข้เพื่อเสมหะ แก้หืดไอ แก้โรคปอด แก้โรคในปาก ชูกำลัง บำรุงโลหิต และแก้ลมในกองธาตุ^[1-4]

เอกสารอ้างอิง

1. ชยันต์ พิเชียรสุนทร, วิเชียร จีรวงศ์. ที่มาของคำ “โกษฐ” และโกษฐที่ใช้มากในยาไทย. วารสารราชบัณฑิตยสถาน. 2546;28(1):113-9.
2. ชยันต์ พิเชียรสุนทร, วิเชียร จีรวงศ์. คู่มือเภสัชกรรมแผนไทย เล่ม 5 คณาเภสัช. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อมรินทร์; 2547. หน้า 72-8.
3. ชยันต์ พิเชียรสุนทร, แม้นมาส ขวลิต, วิเชียร จีรวงศ์. คำอธิบายตำราพระโอสถพระนารายณ์ ฉบับเฉลิมพระเกียรติ 72 พรรษา มหาราชา 5 ธันวาคม พุทธศักราช 2542. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อมรินทร์ และมูลนิธิภูมิปัญญา; 2548. หน้า 247.
4. ราชบัณฑิตยสถาน. อนุกรมวิธานพืช อักษร ก ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: หจก.อรุณการพิมพ์. 2546; หน้า 410.
5. คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ. ตำราเวชศาสตร์ฉบับหลวง รัชกาลที่ 5 เล่ม 2. กรุงเทพฯ: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน); 2542. หน้า 363, 401.

โกฐทั้ง 7 (KOT THANG CHET)

The Seven Kushta

โกฐทั้ง 7 เป็นชื่อพิภักดยาที่ประกอบด้วยโกฐกระดุก โกฐก้านพร้าว โกฐเขมา โกฐจุฬาลัมพา โกฐเชียง โกฐสอ และโกฐหัวบัว รวม 7 สิ่ง ในปริมาณเท่ากันโดยน้ำหนัก^[1-4]

ชื่ออื่น สัตตโกฐ^[1-4], สัตตะโกฏ, สัตตโกฏ^[5]

ข้อบ่งใช้ -

ตำราสรรพคุณยาไทยว่า โกฐทั้ง 7 มีรสสุขุม สรรพคุณโดยรวมแก้ไข้ แก้ไข้เพื่อเสมหะ แก้หืดไอ แก้โรคปอด แก้โรคในปาก ชูกำลัง บำรุงโลหิต แก้ลมในกองธาตุ แก้ไข้เรื้อรัง แก้หอบสะอึก และบำรุงกระดุก^[1-4]

อธิบายตำราพระโอสถพระนารายณ์ ฉบับเฉลิมพระเกียรติ 72 พรรษา มหาราชฯ 5 ธันวาคม พุทธศักราช 2542. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อมรินทร์ และมูลนิธิภูมิปัญญา; 2548. หน้า 229-30.

เอกสารอ้างอิง

1. ชัยนัต พิเชียรสุนทร, วิเชียร จีรวงส์. ที่มาของคำ “โกษฐ” และโกษฐที่ใช้มากในยาไทย. วารสารราชบัณฑิตยสถาน. 2546;28(1):113-9.
2. ชัยนัต พิเชียรสุนทร, วิเชียร จีรวงส์. คู่มือเภสัชกรรมแผนไทย เล่ม 5 คนนาเภสัช. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อมรินทร์; 2547. หน้า 77.
3. ชัยนัต พิเชียรสุนทร, แม้นมาล ชวลิต, วิเชียร จีรวงส์. คำ

4. ราชบัณฑิตยสถาน. อนุกรมวิธานพืช อักษร ก ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: หจก.อรุณการพิมพ์; 2546. หน้า 410.
5. คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ. ตำราเวชศาสตร์ฉบับหลวง รัชกาลที่ 5. เล่ม 2. กรุงเทพฯ: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน); 2542. หน้า 363, 401.

โกฐทั้ง 9 (KOT THANG KAO) The Nine Kushta

โกฐทั้ง 9 เป็นชื่อพิกัดยาที่ประกอบด้วยโกฐกระดุก โกฐก้านพร้าว โกฐเขมา โกฐจุฬาลัมพา โกฐขุขามังสี โกฐเชียง โกฐพุงปลา โกฐสอ และโกฐหัวบัว รวม 9 สิ่ง ในปริมาณเท่ากันโดยน้ำหนัก^[1-4] ชื่ออื่น เหนวโกฐ^[1-4], เหนวโกฏ^[5]

ข้อบ่งใช้ -

ตำราสรรพคุณยาไทยว่า โกฐทั้ง 9 มีรสสุขุม สรรพคุณโดยรวมแก้ไข้ แก้ที่ตหอบไอ แก้ไข้จับสั่น แก้พิษร้อน แก้ลมเสียดแทงชายโครง กระจายลมในกองริดสีดวง แก้ลมในกองเสมหะ แก้สะอึก แก้ไข้ในกองอติสาร แก้โรคในปาก กระจายหนอง ฆ่าพยาธิ แก้ไส้ตันไล่ลาม ขับโลหิตร้ายอันเกิดแต่กองปิตตะสมุฏฐาน^[1-4]

เอกสารอ้างอิง

1. ชยันต์ พิเชียรสุนทร, วิเชียร จีรวงศ์. ที่มาของคำ “โกษฐ” และโกษฐที่ใช้มากในยาไทย. วารสารราชบัณฑิตยสถาน. 2546;28(1):113-9.
2. ชยันต์ พิเชียรสุนทร, วิเชียร จีรวงศ์. คู่มือเภสัชกรรมแผนไทย เล่ม 5 คนฉะลิม. พิมพ์ครั้งที่ 2. สำนักพิมพ์อมรินทร์; 2547. หน้า 77-8.

3. ชยันต์ พิเชียรสุนทร, แม้นมาส ขวลิต, วิเชียร จีรวงศ์. คำอธิบายตำราพระโอสถพระนารายณ์ ฉบับเฉลิมพระเกียรติ 72 พรรษา มหาราช 5 ธันวาคม พุทธศักราช 2542. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อมรินทร์ และมูลนิธิภูมิปัญญา; 2548. หน้า 229-30.
4. ราชบัณฑิตยสถาน. อนุกรมวิธานพืช อักษร ก ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: หจก.อรุณการพิมพ์; 2546. หน้า 410.
5. คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ. ตำราเวชศาสตร์ฉบับหลวง รัชกาลที่ 5 เล่ม 2. กรุงเทพฯ: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน); 2542. หน้า 364, 401.

โกฐพิเศษ (KOT PHISSET) Special Kushta

โกฐพิเศษเป็นชื่อพิภคยาจำพวกโกฐ 3 ชนิด ได้แก่ โกฐกะกลิ้ง โกฐกั๊กกรา และโกฐน้ำเต้า^[1-5]

ชื่ออื่น โกฏวิเศษ^[5]

ข้อบ่งใช้ -

ตำราสรรพคุณยาไทยให้ใช้โกฐพิเศษแทรกในตำรับยาตามข้อบ่งใช้และสรรพคุณของยาแต่ละขนานและของโกฐทั้ง 3 ชนิด ตามแต่แพทย์จะเลือกใช้^[5]

เอกสารอ้างอิง

1. ชัยนัต พิเชียรสุนทร, วิเชียร จีรวงส์. ที่มาของคำ “โกษฐ” และโกษฐที่ใช้มากในยาไทย. วารสารราชบัณฑิตยสถาน; 2546;28(1):113-9.
2. ชัยนัต พิเชียรสุนทร, วิเชียร จีรวงส์. คู่มือเภสัชกรรมแผนไทย เล่ม 5 คณาเภสัช. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อมรินทร์; 2547. หน้า 230.
3. ชัยนัต พิเชียรสุนทร, แม้นมาส ชวลิต, วิเชียร จีรวงส์. คำอธิบายตำราพระโอสถพระนารายณ์ ฉบับเฉลิมพระเกียรติ 72 พรรษา มหาราชฯ 5 ธันวาคม พุทธศักราช 2542. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อมรินทร์ และมูลนิธิภูมิปัญญา; 2548. หน้า 229-30.
4. ราชบัณฑิตยสถาน. อนุกรมวิธานพืช อักษร ก ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: หจก.อรุณการพิมพ์; 2546. หน้า 410.
5. คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุในคณะอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ. ตำราเวชศาสตร์ฉบับหลวง รัชกาลที่ 5. เล่ม 2. กรุงเทพฯ: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน); 2542. หน้า 364, 401.